

Hondsrug en de Veenlanden

CONTACTBLAD IVN Borger - Odoorn

2018/002

BELEEF DE NATUUR!

Cursus permacultuur

Cursus permacultuur, het scheppen van een duurzame leefomgeving. Hoe kun je op duurzame wijze voorzien in de algemene behoefte aan voedsel, drinkwater, energie, huisvesting en (zelfs) sociale verbinding?

Het antwoord dat permacultuur geeft is samen te vatten in één begrip: werk met de natuur mee. Dat betekent dat je het ontwerp van de voorzieningen zo goed mogelijk laat aansluiten op de natuur en op de natuurlijke systemen om je heen. Dat klinkt misschien logisch maar in de huidige tijd doen we vooral het omgekeerde. We staan eigenlijk permanent op gespannen voet met de natuur.

Deelname aan lezingen kost per lezing € 7,50 (leden) of € 10,00 (niet-leden). Dit is inclusief één kop koffie of thee.

Deelname aan de totale cursus kost €45,00 (leden) of €55,00 (niet-leden). Dit is inclusief één kop koffie of thee tijdens de lezingen, maar exclusief de eventuele reiskosten voor excursies.

Lezing: Permacultuur door Arthur Buitelaar uit Exloërveen
Donderdag 17 mei, aanvang 20.00 uur, Locatie: Hunebedcentrum.

Excursie naar de permacultuur tuin van Arthur Buitelaar.
Zaterdag 19 mei, aanvang (nog niet bekend), locatie: Exloërveen 21 in Exloërveen

Lezing: Eten uit de natuur door Leah Groeneweg
Donderdag 31 mei, aanvang 20.00 uur, locatie: Hunebedcentrum.

Excursie: Eten uit de natuur o.l.v. Leah Groeneweg
Zaterdag, 2 juni, aanvang 10.00 uur, locatie: wordt later bekend gemaakt

Lezing en middag excursie naar het voedselbos Ketelbroek van Wouter van Eck
Zaterdag 18 augustus, aanvang 13.15 uur (vertrek uit Borger omstreeks 10.30 uur).
Locatie: Dorpshuis De Slenk aan de Reestraat 2 in Groesbeek - De Horst

Kijk voor het volledige overzicht op en informatie over deelname & aanmelden:
<https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-afd-borger-odoorn/activiteiten/>

Activiteiten 2018

Ontbijtwandeling
Zondag 18 februari, aanvang 9.00 uur
Locatie: Kampweg 4 in Valthe.
Aanmelden voor de ontbijtwandeling is noodzakelijk.

Lezing Track and Sign in onze natuur. - Over diersporen en zo...
Donderdag 12 maart, aanvang 20.00 uur
Locatie: Hunebedcentrum, Hunebedstraat 27 in Borger.

Over de vogels in het Lauwersmeer- en waddengebied - Een lezing door Minte Mulder
Donderdag 19 april, aanvang 20.00 uur.
Locatie: Hunebedcentrum, Hunebedstraat 27 in Borger.

Excursie naar het Lauwersmeer gebied.
Zaterdag 28 april, aanvang (nog niet bekend)

Wandelen langs het Anloërdiep
Dinsdag 15 mei, aanvang 19.00 uur
Locatie: Kerkbrink 1 in Anloo

Zwerftocht door de Mandelanden (laarzen noodzakelijk)
Donderdag 19 juli, aanvang 19.00 uur
Locatie: picknickbank in het gebied nabij de brug over het kanaal Buinen-Schoonoord in de Westdorperstraat te Borger

Kennismaking met het mysterieuze leven van onze mieren
Zaterdag in augustus of september (datum en aanvangstijdstip nog niet bekend)
Locatie: excursieschuur Staatsbosbeheer, Ieberen 1 in Elp
Voor deze mini mierenkursus is aanmelden noodzakelijk. De kosten zijn nog niet bekend.

Wandelen over het Wolvenspoor
Zondag 23 september, aanvang 13.00 uur
Locatie: parkeerplaats Wolvenspoor aan de Olle Hullenweg in Schoonloo

Vogels kijken vanuit de vogelkijkhut Diependal en een korte wandeling in het gebied
In oktober (datum en aanvangstijdstip nog niet bekend)
Locatie: vogelkijk hut Diependal, Zwarteweg in Hijken

Film De Groene Horizon, de onweerstaanbare natuur van Midden Drenthe
Een vrijdagavond in november, aanvang 20.00 uur
Locatie: Hunebedcentrum, Hunebedstraat 27 in Borger.
Aanmelden voor deze filmavond is noodzakelijk.

Kijk voor het volledige en actuele overzicht op(ook voor meer informatie over deelname & aanmelden):
<https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-afd-borger-odoorn/activiteiten/>

Aanmelden kan via ac.ivn.bo@gmail.com

Hondsrug en de Veenlanden

Voorwoord

Beste lezer,

Als IVN Borger-Odoorn zijn we trots de tweede uitgave van ons blad aan u te presenteren. Als afdeling willen we mensen op een leuke en boeiende manier betrekken bij de natuur en het milieu in de directe leefomgeving. Door middel van cursussen, lezingen, wandelingen en natuurwerkdagen streven wij ernaar zo veel mogelijk mensen te laten zien dat onze omgeving veel aan landschap en natuurschoon te bieden heeft en dat het de moeite waard is om dit in stand houden. Kinderen zijn hierbij een belangrijke doelgroep, want zij zijn de natuurbeschermers van morgen. Aangezien het IVN ook werkt aan een duurzame samenleving willen wij helpen de kwaliteit van onze leefomgeving te bewaken en te versterken. De verschillende werkgroepen maken van onze jonge afdeling een levendig geheel. We roepen u als lid op om in de volgende nummers natuurbelevissen te delen. We wensen u veel leesplezier en hopen u te mogen ontmoeten tijdens een van onze activiteiten.

Met vriendelijke groet,

Namens de afdeling IVN Borger-Odoorn,
Sabine van Wijk Voorzitter

3	Van de voorzitter
4/5	Veen
6	De Das in Drenthe
7	Jeneverbes
8/9	IVN werkgroep inventariseert de plantengroei in de Mandenlanden
10	De bossen van midden- en zuidoost-Drenthe
11	Natuurwerkdag - verslag

COLOFON

VOORZITTER:

Sabine van Wijk

PENNINGMEESTER:

Jan Veldman

REDACTIE:

Jos Vink, Jan Veldman

OPMAAK/LAYOUT:

Lenie Doornkamp

REDACTIEADRES:

IVN Borger-Odoorn

Marelweg 1a

9533 PB Drouwen

T: 06-37197019

FOTOGRAFIE:

Lenie Doornkamp, Jos Vink en Wietze Koops

DRUKKER:

Editoo B.V. te Arnhem

VEEN (laag- of hoogveen)

Door Jan Veldman

Veen is een natte zuurstofarme en sponsachtige grondsoort, opgebouwd uit plantaardig materiaal. Het ontstaat in moerassen. Gedroogd is het brandbaar en staat het bekend als turf. Drassige gronden en veengebieden of veenmoerassen waar turf werd of wordt gestoken, werden vroeger ook wel “moer” genoemd. Wanneer veen aan toenemende druk en temperatuur wordt blootgesteld vormt zich bruinkool. Laag- of hoogveen heeft niets te maken met een lage of hoge locatie. Laagveen ontstaat waar het grondwater naar boven komt en plassen of vennen vormt. Het kan echter voorkomen dat de afgestorven plantenresten de begroeiing boven isoleren van het grondwater. Als regen de waterfunctie overneemt ontstaat er hoogveen. Hoogveen is dus niet afhankelijk van grondwater, maar van regenwater. Het wordt gevormd op plekken waar de bodem ondoordringbaar is en het regenwater niet in de grond verdwijnt, maar plassen en vennen vormt. Ook hier kan de situatie veranderen. Wanneer het grondwater-niveau stijgt, en dat is wel vaker gebeurt in de geschiedenis van onze planeet, dan spreekt men over “verdrinken hoogveen”.

Veenmos of Sphagnum. Christian Fischer [CC BY-SA 3.0], via Wikimedia Commons.

Veenmos

Dit organisme zonder wortels, hout- of bastvaten, is essentieel voor de vorming van hoogveen.

Het mos kan wel 15 tot 25 maal zijn eigen drooggewicht aan water opnemen en vasthouden. Hierdoor werkt het als een soort spons die het waterniveau meters boven het grondwater uit kan

“tillen”. Veenmos heeft een antiseptische werking en werd vroeger gebruikt als waterzuiveraar in waterputten (z.g. putmos) en het werd tijdens de eerste wereldoorlog als ontstekingsremmer op wonden gelegd.

Eigenlijk zijn veenmossen chemische fabrieken die hun omgeving zuurstofarm en zuur maken, waardoor voorwerpen die onder het veen worden bedolven lange tijd bewaard blijven.

De stof die verantwoordelijk lijkt voor de conserverende werking van veenmos heet “sphagnan”.

Deze stof zorgt ervoor dat de veenlijken wel gelooïd lijken en geeft deze hun specifieke bruine kleur.

Ook de rode kleur van het haar die alle veenlijken gemeen hebben, komt door het verblijf in het veen. Veel enzymen kunnen een supersterke binding aangaan met het sphagnan en houden dan op om als enzymen te werken. Hierdoor wordt de afbraak van organisch materiaal in venen geremd.

VEENLIJKEN

Tijdens de veenafravingen werden soms resten gevonden van mensen, die lang geleden in het veen waren begraven en daarin min of meer geconserveerd waren. Meestal werden alleen de botten en huid aangetroffen, maar soms ook weke delen zoals organen en haren. Deze veenlijken worden gevonden in het hoogveen. Veenlijken waarvan alleen de skeletten zijn gevonden komen vooral uit het laagveen. Ook wordt er in hoogveen meer textiel bewaard dan in laagveen. Het bekendste (en goed geconserveerde) veenlijk is het meisje van Yde (dicht bij Eelde) dat in 1897 door twee veenarbeiders werd gevonden. Het lijkje is nu, samen met een wollen mantel, ondergebracht in het Drents museum te Assen

Veenvormend moerasbos in Polen. By Radomil (Own work) [GFDL or CC-BY-SA-3.0], via Wikimedia Commons.

Bargerveen. By Hrald (Own work) [CC BY-SA 3.0], via Wikimedia Commons.

VEENMOS EN HET BROEIKASEFFECT

Op 25 augustus 2005 verscheen in Nature een artikel van Nijmeegse en Texelse onderzoekers over het positieve effect van veen op het broeikaseffect. Deze onderzoekers toonden aan dat er een symbiose bestaat tussen veen en methaan etende bacteriën.

Methaan, of moerasgas, speelt een nog grotere rol in vitale veengebieden dan tot nu toe werd gedacht. Het gas blijkt ook een belangrijke voedingsbron voor de veenmossen. Methaan etende bacteriën zetten het gas om in CO₂. Het mos zet CO₂ om in biomassa. De nieuw ontdekte symbiose verklaart waarom er praktisch geen methaan vrijkomt uit poelen die bedekt zijn met veen.

Dat methaan belangrijk is voor veen wisten de onderzoekers wel; het moerasgas zorgt ervoor dat plakken veenmos blijven drijven en zo voldoende licht en lucht krijgen om te kunnen groeien. Maar dat het gas een indirecte voedingsbron is, is een nieuw inzicht. De ontdekking geeft een extra argument om zuinig te zijn op hoogvenen. Het zijn niet alleen belangrijke biotopen maar ze beperken ook het ontsnappen van broeikasgas. Wetlands zonder veen zijn grote bronnen van CO₂ en methaan (CH₄), dat vrijkomt bij het verteren van plantenresten. Uit veengebieden ontsnapt echter nauwelijks methaan en tot voor kort was niet goed bekend hoe dat kan.

Microbiologen en ecologen van Institute for Water and Wetland Research (IWWR) van de Radboud Universiteit van Nijmegen hebben nu een methaan etende bacterie gevonden die leeft in symbiose met veenmos. De bacterie scheidt CO₂ uit, dat het mos weer gebruikt om te groeien. De microbe zit niet alleen op het veen, maar nestelt zich ook in de holle mosstengeltjes.

Biogeochemici van het Nederlands Instituut voor het Onderzoek van de Zee (NIOZ) schoten te hulp om overtuigend aan te tonen dat de koolstof in het mos daadwerkelijk afkomstig was van omgezet methaan. Dit lukt uiteindelijk door methaan met 'zwarte' koolstofatomen aan een proefopstelling toe te voegen. Deze atomen werden later in het mos teruggevonden: maar liefst tien tot twintig procent van de koolstof in veenmos blijkt van methaan afkomstig. Deze efficiënte recycling is een belangrijke reden waarom er in hoogvenen zulke grote hoeveelheden koolstof kunnen worden vastgelegd. Op het noordelijk halfrond zit meer dan een derde deel van alle in de bodem vastgelegde koolstof in veenbodems.

By Gouwenaar (Own work) [Public domain], via Wikimedia Commons.

Grolloërveen met Tjaskermolen (fotografie Jan Veldman).

Witte Veen (fotoğrafie Jan Veldman).

De Das in Drenthe

Door Jan Veldman

Van de Noordzee tot de Gele Zee en van de poolcirkel tot op de Griekse eilanden, in heel dat enorme gebied komt sinds menschenheugen de das voor. Ook in Nederland dus. Een halve eeuw geleden hadden we hem bijna uitgeroeid, maar op het nippertje is hij gered. Ons land telt er nu weer zo'n 5000. Ook in Drenthe is de das aan een opmars begonnen. We kennen wel 200 burchten en uit regelmatige tellingen blijkt, dat deze door ca. 800 dieren bewoond worden. Maar dat wil niet zeggen dat je de das tijdens een zondagse wandeling zomaar tegen het lijf kunt lopen. Door ervaring wijs geworden is het een schuw dier dat vooral 's nachts op pad gaat.

Dit marterachtige dier is qua bouw forser dan een vos, vooral ook plomper. Hij is overwegend grijs van kleur en door de zwart-wit gestreepte tekening van zijn kop heeft hij een vriendelijke uitstraling. Hij is uitgerust met een paar forse klauwen die hij bij zijn graafwerkzaamheden goed kan gebruiken. Officieel is de das een roofdier, een carnivoor. Dat klinkt dreigend maar het stelt eigenlijk weinig voor. In de praktijk is onze vriend een alleseter met een opmerkelijke voorkeur voor regenwormen. Verder neemt hij met van alles en nog wat genoeg, net wat zijn omgeving te bieden heeft: larven, kevers, slakken, maar ook eikels, bessen, klein en groot fruit. En als hij op een klein reptiel, een muis, een nest eieren of een jonge vogel stuit, dan laat hij die niet aan zijn neus voorbij gaan. Omdat hij wel eens een grondbroedende vogel pakt, of zich te goed doet aan boerengewas (zoals een maiskolfje) hebben sommigen een hekel aan de das. Op een enkele vervelende uitzondering na stelt de "schade" echter weinig voor! Aldus Staatsbosbeheer.

Dassen houden van een aantrekkelijke leefomgeving (wie niet!). Een bos van enig formaat om er een burcht te kunnen graven, grasland om naar regenwormen te zoeken, maar vooral niet te druk en niet te nat; zeker de burcht moet hoog en droog liggen. Deze wordt gevormd door een complex van gangen en uitgesleten inlooppaden met in de directe omgeving uitgegraven zand. Niet te verwarren met een vossenhol. Daarvan is de ingang kleiner, het stinkt er duidelijk en er liggen uitwerpselen en prooiresten. Een dassenburcht is schoon. Overigens kan een vos best een deel daarvan in gebruik hebben, een das doet daar niet moeilijk over.

De vaste routes van dassen heten, net als bij ander wild, wissels. In grasland en op zanderige gronden zijn ze duidelijk herkenbaar als smalle paden. Latrines liggen op enige afstand van de burcht. Dassen deponeren er hun uitwerpselen in en hebben tevens de functie om het territorium te markeren.

Hoewel een familie of clan tot wel tien leden kan tellen, zullen bij een gezonde ontwikkeling jonge dieren gaan uitzwerfen om een eigen kolonie te stichten. Daarom vallen er relatief veel verkeersslachtoffers onder juist die jonge dieren. Op veel plaatsen, vooral daar waar de concentratie dassen groter is, zijn faunapassages aangelegd (o.a. langs de weg Elp – Schoonloo).

Das. By Peter Trimming (Flickr: 'Honey') [CC BY 2.0], via Wikimedia Commons

Das. By User:Orland (Own work) [CC BY-SA 2.5], via Wikimedia Commons

Latrine das (fotografie Lenie Doornkamp).

Jeneverbes

Door Jan Veldman

De Jeneverbes behoort tot de familie van de Cypresachtigen net als bijvoorbeeld de Thuja of de Chamaecyparis. Deze coniferen zijn kegeldragers d.w.z. de zaden zitten in sterk verhoude kegels opgesloten. Jeneverbes is hierop een uitzondering, de Jeneverbes heeft kegelbessen, berijpte bevruchten die ontstaan door vergroeiing van de vlezige schubben die de harde zaden omsluiten. De zaadvorming verloopt traag; medio mei verschijnen de kleine onopvallende bloemen in de oksels van de naalden. Het meest opvallend zijn de grote wolken stuifmeel die door de manlijke bloemen geproduceerd worden, de vrouwelijke bloemen worden pas een jaar na de bestuiving bevrucht waarna eerst een groene bes verschijnt die er vervolgens twee jaar overdoet om in een rijpe zwartblauwe bes te veranderen. Dientengevolge draagt de Jeneverbes jaarrond vruchten blauw en groen.

Dat de zaden rijp zijn wil nog niet zeggen dat er snel kiemplanten ontstaan want daarvoor is eerst nog een warme en daarna een koude periode nodig. Voor het voortbestaan is het belangrijk dat er voldoende exemplaren bij elkaar in de buurt staan en dat deze voldoende vrij staan; de plant is nl. tweehuizig d.w.z. dat er manlijke en vrouwelijke exemplaren zijn en voldoende vrij is noodzakelijk om de wind vrij spel te geven om het zogenaamde 'roken' van de bomen (het verspreiden van de grote wolken stuifmeel) te waarborgen.

Het geslacht *Juniperus* kent op het Noordelijk halfrond een zestigtal soorten waarvan er vele in tuinen en parken gebruikt worden. Door kruising en selectie zijn er tientallen cultuurvariëteiten ontstaan in blauw, groen, grijs en geel bijvoorbeeld *Juniperus chinensis* 'Stricta' een blauwgrijze kegelvormige variëteit, *Juniperus communis* 'Nana Aurea' een gele dwergvorm of *Juniperus sabina* een groene struik. De laatste, *Juniperus sabina*, staat van oudsher bekend als afdrijvingsmiddel en daarom werd de aanplant daarvan in vele gemeentelijke verordeningen verboden. Van oorsprong inheems in Nederland is de *Juniperus communis* een soort die zowel struikvormig als zuilvormig opgaand kan uitgroeien. Zeker de zuilvormige jeneverbessen hebben wel iets van Cypressen maar onze Jeneverbes is veel beter bestand tegen droogte en koude.

Economische waarde heeft de Jeneverbes als tuinplant maar ook het gebruik van de bessen in de Stokerij (Jenever), in de keuken (Zuurkool) en in medicinale toepassingen (Urine afdrijvende werking) waarbij bedacht moet worden dat de bessen feitelijk licht giftig zijn. Voor ons belangrijk is de ecologische waarde; in het dichte naaldenpak nestelen graag vogels als Staartmees, Goudvink, e.a.; Konijnen en Vossen graven hun holen onder de struik en vogels, muizen en kevers hebben het voorzien op de rijpe bessen vanwege de hoe voedingswaarde. Verder treffen bij de Jeneverbes verschillende soorten mossen, levermosses en paddenstoelen, waarbij de zeer zeldzame Koraalspoorstekelzwam zelfs alleen onder de Jeneverbes voorkomt. Ik heb deze paddenstoel dan ook nog nooit waargenomen.

Jeneverbes (fotografie Jan Veldman).

Vogellijm

Vogellijm is bij ons vooral bekend als Maretak of Mistletoe (*Viscum album*) die met de feestdagen aan het einde van het jaar massaal aangeboden wordt.

Minder bekend is dat er minstens 80 soorten Maretak bekend zijn waaronder de *Viscum oxycedri* een soort die specifiek voorkomt op *Juniperus oxycedrus* een Jeneverbessoort van het Middellandse Zeegebied.

De soort Jeneverbesvogellijm wijkt af doordat de bladeren gereduceerd zijn tot kleine schubben waardoor de vertakkingen een geleed aanzien krijgen. De halfparasitaire Vogellijm onttrekt water en mineralen aan de gastheer en kan soms zo uitgroeien dat de takken van de moederplant er helemaal onder verborgen worden. De saploze, langwerpige bessen worden door vogels gegeten en de zaden incl. mest verspreid.

Inventarisatie planten Mandelanden

Door Jos Vink, namens de werkgroep Mandelanden.

In de afgelopen vier seizoenen heeft de werkgroep Mandelanden van onze afdeling de plantengroei in de Mandelanden geïnventariseerd. De inventarisatie vindt plaats per kilometerhok (km) hok. De Mandelanden ligt in vier km hokken. In 2014 werd onder leiding van Koos Roggeveld begonnen met de inventarisatie van het noordwestelijke hok en in 2015 was het noordoostelijke hok aan de beurt. Vanaf dat jaar werden we begeleid door Jan Klooster. Vorig jaar werden de planten in het zuidoostelijke hok genoteerd en dit jaar was het zuidwestelijke hok aan de beurt. De aanwezigheid van Jan Klooster is bij de inventarisatierondes broodnodig. Dat bleek ook dit jaar weer. Hoe onderscheid je de verschillende grassoorten zolang ze niet bloeien? Hoe herken je wortelrozetten van planten die nog lang niet bloeien of van planten die al gebloeid hebben? We moeten allemaal nog veel leren. Inmiddels is er een indrukwekkende lijst van gevonden planten. In 2017 werden in totaal 224 verschillende soorten genoteerd. In 2016 kwamen we op 215 soorten. In 2015 en 2014 was dit aantal duidelijk minder. Toen werd de lijst afgesloten op 148, resp. 108 soorten. We zagen in het gebied in de afgelopen vier jaar in totaal 275 verschillende plantensoorten. De resultaten van de inventarisatie gaat naar Het Drentse Landschap en het FLORON via de coördinator Ben Hoentjen. De beheerder gebruikt onze lijst o.a. om te bezien hoe het gebied zich ontwikkelt en welke beheersmaatregelen er getroffen moeten worden.

Jan Klooster. Wat is dit? (fotografie Jos Vink)

Bijzondere soorten

Ook dit jaar werd er weer een aantal bijzondere soorten gevonden. Uiteraard zochten we weer naar de Gewone dotterbloem. Deze keer vonden we de plant wel in het voorjaar. Vorig jaar niet, toen moesten we wachten tot september! De Dotterbloem heeft onze speciale belangstelling omdat gezegd wordt dat de Mandelanden zich op termijn gedeeltelijk gaat ontwikkelen tot een Dotterbloem hooiland.

De Grote boterbloem, een echte indicator van oud kwelwater vonden we ook dit jaar niet. Wel kwamen we voor de eerste keer orchideeën tegen. In juni en juli zagen we verschillende exemplaren van de Gevlekte orchis. Ook waren we onder de indruk van de verschillende groeiplekken van het Moeraskartelblad. De plant wordt in Drenthe wel de orchidee van het Reestdal genoemd. In de rest van Drenthe was het Moeraskartelblad tot voor kort zeldzaam. Nu geldt dat gelukkig niet meer voor delen van o.a. het Drentsche Aa gebied. We zijn blij deze soort, die een aantal jaren geleden ernstig bedreigd was, in de Mandelanden te zien.

Op de lijst van in 2017 gevonden planten staat ook Pijlkruiders. Dit is in Drenthe een zeer zeldzame soort. Jammer genoeg hebben we geen foto's van de plant gemaakt. De vraag is nu of onze determinatie juist was. Volgend jaar gaan opnieuw op zoek naar deze plant.

Een andere zeldzame plant, waarvan de determinatie wel zeker is, is de Rode ogentroost. In de Atlas van de Drentse Flora die in 1999 verscheen staat dat deze plant in 1938 ondermeer in de buurt van Buinen werd gezien. Later is de plant in Drenthe geheel verdwenen. De laatste jaren wordt hij weer vaker gezien in natuurgebieden. De wetlandmaaiers hebben misschien het zaad verspreid. Of hebben trekvogels uit de kustgebieden hierin een rol gespeeld? Spontane vestiging van de plant in Drenthe lijkt onwaarschijnlijk.

Een andere plant waarover in genoemde flora zorgelijk werd gesproken is de Stijve ogentroost. Ook deze plant troffen we dit jaar weer aan op verschillende groeiplekken.

Een ander leuk plantje is Schildereprijs. Dit is een soort die echt thuishoort in de beekdal. Wel moet de vegetatie laag blijven en de omgeving moet voedselarm en nat blijven.

Volgens meer genoemde Drentse Flora blijft Heelblaadjes in Drenthe altijd een zeldzame soort. Evenals vorig jaar vonden we deze zeldzame soort in de Mandelanden. We kunnen nog een tijdje doorgaan met het opsommen van leuke vondsten. Voor geïnteresseerden staat de hele lijst van in de Mandelanden gevonden planten op de website van onze afdeling.

Beheer en onderhoud

Het beheer van wetlands zoals de Mandelanden is lastig en duur. Tenzij besloten wordt om de natuur haar gang te laten gaan. Dat kan natuurlijk maar dan ontstaat op veel plekken een broekbos bestaande uit elzen en wilgen. Als we een Dotterbloemhooiland willen zal onderhoud (lees regelmatig maaien en afvoeren van beplanting) nodig zijn. Dat is ook nodig om de Pitrus, die op sommige plekken de Mandelanden overwoekert in toom te houden. Als werkgroep zijn we natuurlijk heel benieuwd hoe intensief het onderhoud de komende jaren wordt. We houden daarover contact met Het Drentse Landschap.

Genieten!

De Mandelanden blijft een prachtig gebied om in rond te dwalen. Als IVN afdeling organiseren we in ieder geval één keer per jaar een struintocht waarbij we de mooiste delen van het gebied proberen te bereiken. Of dat lukt is afhankelijk van de waterstand. Het gebied kan heel erg nat zijn. Laarzen zijn in ieder geval noodzakelijk. Naast de vele soorten planten kijken we natuurlijk ook naar andere dingen. We zagen tijdens onze inventarisatierondes ook talloze vogels waaronder heel veel watersnippen. Ook stuitten we regelmatig op plekken waar reeën de nacht doorbrengen. Kortom. Al met al was het voor de deelnemers een prachtige ervaring om een aantal avonden in het gebied rond te struinen. Natte voeten en in één geval een nat pak nemen we daarbij voor lief. Grote dank zijn we verschuldigd aan Jan Klooster die op onvermoeibare wijze probeert ons bij te brengen hoe we de verschillende planten in allerlei stadia kunnen herkennen.

Wat zien we? (fotografie Jos Vink)

Jan Klooster en Ben Hoentjen (fotografie Jos Vink).

Rode ogentroost (fotografie Jos Vink)

De bossen van midden- en zuidoost-Drenthe

Door Jan Veldman

Als je heden ten dage door de bossen struikt is het goed om je te realiseren, dat het eigenlijk nog maar relatief jonge bossen zijn. De nu veelal compacte, grote boscomplexen zijn nl. in de tweede helft van de negentiende en vooral in de eerste helft van de twintigste eeuw aangelegd. Drenthe bestond vroeger voor het grootste deel uit “woeste grond”: heide, vennen, venen en zandverstuivingen, wat pas na de nodige inspanningen geschikt gemaakt kon worden voor aanplant van bos.

Halverwege de negentiende eeuw begon door de ontwikkeling van de techniek en de opkomst van industrie, een groeiende behoefte aan hout te ontstaan: voor de Belgische en Nederlandse mijnen, maar ook voor heipalen, telegraaf- en telefoonmasten, spoorwegdwarsliggers, woningbouw, enzovoorts. Het kapitaal dat nodig was om tot ontginning van woeste grond en bosaanleg over te kunnen gaan, lag in die tijd niet echt voor het opscheppen. Slechts enkele particuliere grootgrondbezitters, maar ook (veen)ontginingsmaatschappijen zagen de mogelijkheden tot eigen kapitaalvermeerdering (men ging in die tijd uit van een jaarlijkse rente van 5 tot 8 % van het geïnvesteerde kapitaal). De ervaringen die de overheid in de loop van de jaren echter had opgedaan met particuliere bosbouw en-beheer, waren niet altijd even positief, hetgeen in 1899 resulteerde in de instelling van Staatsbosbeheer.

Jong beukenbos in herfstkleur (fotografie Jan Veldman)

Om op de verveende grond, die veel te nat was voor landbouw, bomen te kunnen planten, moest er veel werk worden verzet. Spitten, ploegen, graven van afwateringsloten, aanleg van zand- en keienwegen en het planten van de jonge bomen, dit alles was erg arbeidsintensief en moest bijna allemaal met de hand worden gedaan. In achtereenvolgende perioden van werkloosheid kwamen door de overheid gefinancierde, grootschalige werkverschaffingsprojecten van de grond, waarbij de bossen redelijk gemengd en gevarieerd werden opgezet. Ook om zandverstuivingen te beteugelen werd vanaf midden negentiende eeuw besloten om de “landduinen” steeds meer te bebossen. Daarvoor kwam echter maar een (pionier)boomsoort in aanmerking, nl. de grove den. Op veel zanderig gebied zijn deze bossen nog steeds te vinden, zoals bij Dwingeloo, Odoorn en Apelscha.

In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw, de periode van wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, kwam het steeds efficiënter uitvoeren van werk voorop te staan. Dit heeft ook in het bosbeheer geleid tot een meer rationele aanpak en raakten de ecologische aspecten van het bos op de achtergrond. Het accent kwam te liggen op houtproductie. De oorspronkelijk gemengde en gevarieerde bossen veranderden steeds meer in overwegend naaldbossen, in grote percelen bij elkaar van dezelfde leeftijd en van min of meer gelijke hoogte. De afstand tussen de bomen werd zodanig gekozen dat machines ertussendoor konden rijden. Deze vorm van beheer resulteerde echter in een monotoon beeld van bomen, precies op rijen. Zo'n bos is ook veel armer aan plant- en diersoorten dan een bos met meer variatie in boomsoorten en leeftijden.

Staatsbosbeheer is begin deze eeuw echter gelukkig tot inkeer gekomen en heeft er voor gekozen om onze bossen anders te gaan beheren. Het worden weer gemengde bossen. De combinatie van naalden en bladeren zorgt voor een meer gevarieerde humuslaag die beter verteert, waardoor de voedselkringloop ook beter functioneert. Een mengeling van oude en jonge bomen. Er komt daardoor licht in het bos en groei van struiken en planten krijgt een betere kans. Een groter aandeel in dood hout, vooral van dikke bomen. Boombroeders als spechten en holtebewoners zoals marterachtigen zijn daar dankbaar voor, terwijl paddenstoelen, schimmels, bacteriën en insecten ervoor zorgen dat dood hout op den duur in de natuurlijke kringloop wordt opgenomen.

Nederland voorziet voor ca. 7 % in de eigen behoefte aan hout – de rest wordt geïmporteerd. Uitgangspunt is om niet meer te oogsten dan er bijgroeit. Alleen dan is het mogelijk om op een duurzame wijze hout te produceren en wordt voorkomen dat de productiebron verloren gaat. Zodat wij kunnen blijven genieten!

Verslag Natuurwerkdag

Door Frank Stoovelaar

Afgelopen zaterdag 4 november was het weer landelijke natuurwerkdag. Voor de vierde keer in rij heeft ook onze natuurwerkgroep meegedaan. Tussen Valthe en Klijndijk ligt een verscholen, idyllisch heideveldje. Dit veldje is niet alleen een uniek stukje natuur. Ook cultuurhistorisch is deze plek van betekenis. Het is een bijzondere plek door de aanwezigheid van zowel een hunebed als een pingoruïne. De eigenaar van het veldje is Staatsbosbeheer.

In het heidegedeelte zijn veel jonge boompjes ontkiemd. Vorig jaar hebben we ons vooral bezig gehouden met het verwijderen van de bosrand en het afknippen van de jonge boompjes. Dit jaar hebben we, in overleg met de boswachter, besloten om alle jonge boompjes met wortel en al te verwijderen zodat ze niet terugkomen. Om het werk af te maken zijn we nog een extra ochtend aan het werk geweest. Staatsbosbeheer gaat de bosranden nu machinaal te lijf en beziet de mogelijkheid om de heide te laten begrazen. Zodat we volgend jaar misschien op een andere plek aan de gang kunnen.

De Natuurwerkgroep Valthe e.o. bestaat uit zo'n 20 vrijwilligers/sters die in elk geval op de landelijke natuurwerkdag in de natuur aan de gang gaan. Beleving van de natuur staat daarbij voorop. We zijn geen goedkope arbeidskrachten. Daarom worden de activiteiten op verschillende locaties en op verzoek van diverse terreinbeheerders (zoals SBB of het Drentse Landschap) uitgevoerd.

Verslag Natuurwerkdag (fotografie Lidy Kuiper).

Natuurwerkdag

Natuurwerkdag grootste vrijwilligersdag in het groen; ruim 14.000 steken de handen uit de mouwen Natuurwerkdag; de grootste vrijwilligersdag in het groen Vandaag hebben 14.259 mensen gewerkt aan het behoud van natuur en het landschap. Op 573 locaties in Nederland, ruim 30 meer dan in 2016, is vandaag gezaagd, gesnoeid en opgeruimd. De zonnige start van de dag heeft zeker geholpen om meer deelnemers te mogen ontvangen dan vorig jaar. Werken in de natuur is geschikt voor jong en oud. En dat was te zien op de werklocaties, waar bijna overal kinderactiviteiten zijn georganiseerd waar veelvuldig gebruik van is gemaakt. Daarnaast was er op drie locaties in Nederland een programma voor singles.

Verslag Natuurwerkdag (fotografie Lidy Kuiper).

Natuurwerkdag

